

Janez Cvirn

**»Le delavnost,
stanovitnost in pogumnost
so nam potrebne«**

Štefan Kočevar in Celje (1851–1883)

Ko se je sredi septembra 1851 Štefan Kočevar (1808–1883) z družino iz Podčetrčka priselil v Celje, je bilo mesto ob Savinji drugačno kot leta 1836, ko je po promociji na dunajski univerzi (1835) v Celju dobil prvo službo.¹ Od leta 1846, ko je mesto dosegla južna železnica in ga tri leta kasneje (1849) povezala z Ljubljano, je bilo Celje deležno relativno hitrega gospodarskega razvoja. Železnica je na eni strani okrepila njegovo tradicionalno vlogo trgovsko-obrtnega središča velikega območja, ki se je razprostiralo od Zgornje Savinjske doline do reke Sotle, na drugi pa je odločilno vplivala na proces zgodnje industrializacije v bližnji okolici mesta. Poleg železarne v Štorah se je v okolici mesta (Zabukovica, Pečovnik) hitro razvijalo zlasti premogovništvo. Napredek se je kazal tudi v porastu tujkega prometa v bližnjih zdraviliščih na Dobrni, v Rimskih Toplicah, v Laškem in zlasti v Rogaški Slatini.

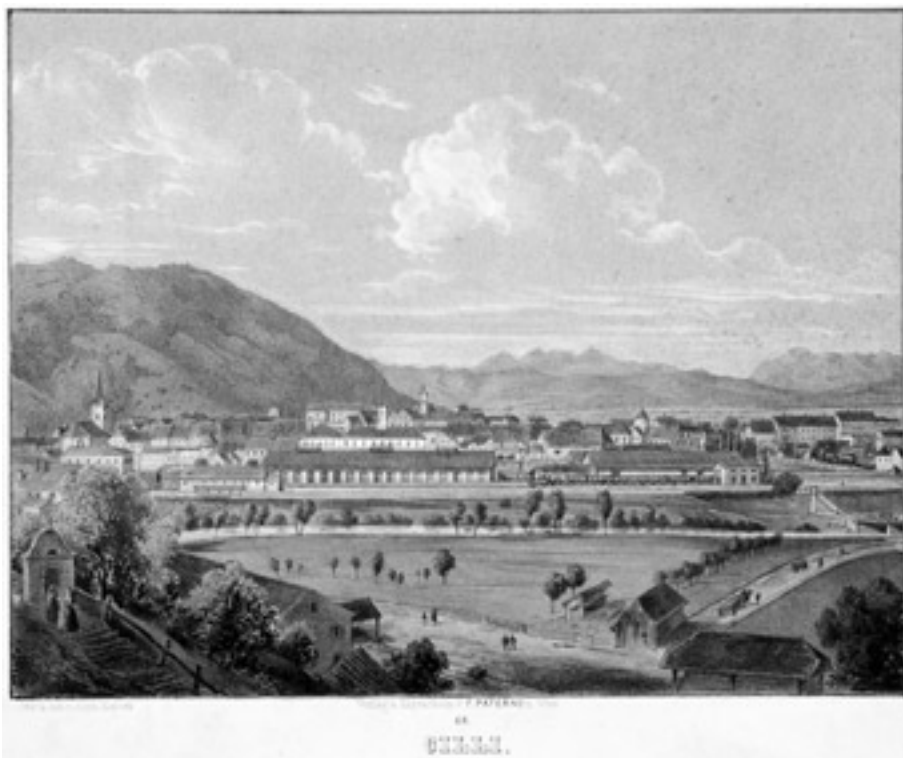
Kočevar pa je ob prihodu v Celje lahko »registriral« tudi spremembe na nekaterih drugih področjih. Čeprav vlada ni ugodila prošnjam Celjanov, naj v oktobru 1849 predvideno spodnještajersko okrožje ustanovi v Celju in ne v Mariboru, je mesto vseeno ohranilo in na novo dobilo nekaj pomembnih upravnih in sodnih funkcij. Postalo je sedež okrajnega glavarstva (po reformah 1853/54 okrajnega urada), v zameno za »izgubljeni« okrožni urad pa je dobilo okrožno sodišče, ki je pokrivalo območje cele slovenske Štajerske. Poleg tega se je okrepila njegova vloga izobraževalnega središča. Ob celjski glavni šoli, ki so jo obiskovali tudi šolarji iz bližnje in daljne okolice, je v mestu delovala gimnazija, ki je prav ob Kočevarjevem prihodu – tudi po zaslugi lavantinskega škofa Antona Martina Slomška – postala popolna.

Nacionalne razmere niso bile bistveno drugačne kot v revolucionarnem letu 1848, ko se je v Celju pod peticijo za zedinjeno Slovenijo prav po Kočevarjevi zaslugi podpisalo kar 80 uglednih celjskih meščanov.² Ob njegovem prihodu so v Celju še vedno delovali nekateri pomembni narodni delavci, med njimi celjski opat Matija Vodušek, duhovnik in zgodovinar Ignac Orožen, Josip Drobnič, pa »nemški pridigar« Fran Lipold iz znane narodnozavedne mozirske rodbine. Slovenska čitalnica, ki so jo 1. januarja 1851 »neki domorodci /.../ vtemelili«, je ob Kočevarjevem prihodu že zaspala (»Njene novine ino knjige so dobili dijaki celskega gimnazija«),³ toda kulturno in družabno življenje slovenskega meščanstva je bilo izjemno živahno. Samo med novembrom 1851 in januarjem 1852 so celjski diletanti v mestnem gledališču uprizorili kar tri različne predstave v slovenskem jeziku (izkupiček so namenili prizadetim od poplav na

1 Prim.: Novice, 17. 9. 1851; Fran Ilešič, Dr. Štefan Kočevar (1808–1883) prvokrat zdravnik v Celju (1836), v: ČZN n. v. 2, 1966, str. 154–157.

2 Prim.: Stane Granda, Prva odločitev Slovencev za Slovenijo, Ljubljana 1999, str. 135–140.

3 Ignac Orožen, Celska kronika, Celje 1854 (ponatis: 1997), str. 222.

Celje z vzhoda, kolorirana litografija, okoli 1855 / Pokrajinski muzej Celje

Dravskem polju, na Koroškem in Kranjskem ter za mestne reveže),⁴ medtem ko nemških gledaliških predstava v mestu ni bilo.

Toda kmalu po Kočevarjevem prihodu so se tudi v Celju začele kazati posledice spremenjenih političnih razmer v monarhiji. Prav jeseni 1851 je vlada – pod pritiskom cesarja Franca Jožefa in njegovih konservativnih svetovalcev – končevala »demontažo« nekaterih najpomembnejših pridobitev revolucije. Tako je morala 15. oktobra 1851 tudi celjska narodna straža »po ukazu okrožne vlade« svoje orodje mestni županiji izročiti, ta pa ga je 24. oktobra 1851 predala »okrajnemu poglavarstvu.«⁵ Nedolgo zatem (31. decembra 1851) je cesar s silvestrskima patentoma – z enim so ukinili oktroyirano ustavo iz leta 1849, z drugim pa temeljne pravice človeka in državljana – dotlej formalno obstoječi konstitucionalizem zavestno nadomestil z novim sistemom vladanja.

---

4 Orožen, Celska kronika, str. 225–226.

5 Orožen, Celska kronika, str. 224.

Načela za organično ureditev v kronskih deželah avstrijskega cesarstva, ki so izšla skupaj s silvestrskima patentoma, so sicer napovedovala postopno izgradnjo občinske in deželne samouprave in vzpostavitev »novostanovsko omejenega konstitucionalizma«, toda vse do vojaškega poraza leta 1859 so v glavnem ostala mrtva črka na papirju. Enako je bilo z načelom enakopravnosti slovenskega jezika v uradih, šolah in javnem življenju, ki je bila že od revolucije dalje povsem v ospredju zahtev slovenskega narodnega gibanja. Slovenščina, ki so jo leta 1851 uporabljali tudi pred celjskim porotnim sodiščem, je od začetka leta 1852 izgubila vsakršno vlogo v upravi in sodstvu. Nekoliko bolj se je uveljavila le v šolstvu. Na celjski gimnaziji je postala obvezen učni predmet za slovenske dijake, po sklenitvi konkordatne pogodbe (1855) pa se je nekoliko okrepil tudi njen položaj na celjski glavni šoli.

Kočevar se je v mestu ob Savinji hitro uveljavil kot priznan in izkušen zdravnik, ki mu nikoli ni zmanjkalo dela. Že nekaj tednov po prihodu v Celje je skupaj s svojim stanovskim kolegom in prijateljem dr. Rudolfom Neckermannom uspešno zdravil obolelega lavantinskega škofa Antona Martina Slomška. Kot zaveden Slovenec, ki je že v predmarčnem obdobju slovel kot slovenski »prerok« v celjskem »kolobari«, pa je seveda postal steber slovenstva v mestu, ki pa je v letih neoabsolutističnega pritiska postajalo vedno šibkejšo.

Prostor za javno narodno-politično delovanje se je tako zožil, da so se do konca petdesetih let tudi maloštevilni celjski »rodoljubi« morali držati načela, ki ga je v pismu Jožefu Muršcu (5. decembra 1851) svetoval Matija Majar Ziljski: »S politiko sedaj ni nič začeti – samo pozorovati moramo, kaj se godi – i skerbno se literarnega dela poprijeti. To je sedaj naša politika.«⁶ Zato pa je po obnovi ustavnega življenja spet stopil v prve vrste maloštevilnega krdelca »narodnih bojevnikov«, ki so menili, da je napočil čas za dosego polne enakopravnosti Slovencev v monarhiji.

Prepričan, da se bo z ustavo »tudi pri nas kaj na bolje obrnilo«,⁷ se je aktivno vključil v predvolilni boj pred prvimi splošnimi državnozborskimi volitvami marca 1861.⁸ V Savinjski dolini so ga mnogi želeli videti v vrstah deželnih poslancev, toda ponujene kandidature ni želel sprejeti. Bil je pač »eden tistih skromnih, tihih, čistih značajev, kateri so živ vzgled svojim rojakom ter jih vabijo in

---

6 Fran Ilešič, Korespondenca Jos. Muršca, v: Zbornik znanstvenih in poučnih spisov VII., Ljubljana 1905, str. 49.

7 Josip Vošnjak, Spomini, Ljubljana 1982, str. 107.

8 Prim.: Janez Cvirn, Deželnozborske volitve 1861 na Štajerskem, v: ZČ 48, 1994/3, str. 329–333.

vzbujajo na narodno delo«,⁹ ki pa nikoli ne silijo povsem v ospredje. Leta 1861 (in nato še 1864) se je pustil izvoliti v celjski občinski odbor, za vstop v »visoko« politiko pa se – zaradi predanosti zdravniškemu poklicu – ni želel odločiti. »Ko bi bil hotel, postal bi bil deželni in državni poslanec, kajti pred vsako volitvijo smo v prvi vrsti na njega mislili in ga nagovarjali. A vselej je odbil, rekši, da se ne čuti sposobnega za javno politično delovanje in da upa več koristiti narodu, ako ostane v svojem krogu in deluje po svoje.«¹⁰

Slovenski neuspeh na prvih volitvah leta 1861 Kočevarja ni potrl. Nasprotno. Na njegovo iniciativo so v naslednjih letih štajerski Slovenci vedno bolj organizirano nastopali na nadomestnih volitvah v celjski kmečki kuriji. Prvi poskus, ko so na nadomestnih volitvah po odstopu Jožefa Wolfa 8. maja 1862 prvič nastopili »s kandidatom na čisto narodni podlagi« (Radoslavom Razlagom), se je klavrno končal.¹¹ Tudi na naslednjih nadomestnih volitvah 14. decembra 1863 je slovenski kandidat Razlag podlegel v boju z okrajnim predstojnikom Lichteneggerjem z 99 proti 115 glasov.¹² V tretjem poskusu 16. januarja 1865 pa je Razlag prejel vseh 223 glasov volilnih mož celjske kmečke kurije. Kočevar, ki je bil glavni tvorec Razlagove zmage,¹³ se je volilnega rezultata na moč razveselil. Z bleščečo zmago so Slovenci demantirali trditve narodnih nasprotnikov, češ »da ni slovenskega naroda na svetu« in »da narod naš še ni podučen o političkih rečeh«. »In po volitvi nas je g. dr. Kočevar spet povabil v svojo gostoljubno hišo. In tačas so veselo žvenkljali kozarci na srečno narodno zmago. Pridobljena nam je bila odslej Savinjska dolina, in ne bode nikdar več Slovincem izgubljena.«¹⁴

Opazna krepitev narodnega gibanja v prvi polovici šestdesetih let na Celjskem je bila v prvi vrsti zasluga Štefana Kočevarja in ozkega kroga njegovih prijateljev, med katerimi sta izstopala trgovec Fran Kapus in podjetnik Ivan Žuza iz

---

9 Vošnjak, Spomini, str. 107.

10 Vošnjak, Spomini, str. 525.

11 Organiziranih priprav na volitve ni bilo, kandidat pa ni bil najbolje izbran, saj ga volivci celjskega kmečkega volilnega okraja niso poznali. »Pogovarjali smo se z volivci, pa mnogim je ime Razlag bilo popolnem novo in neznano,« je v Spominih zapisal dr. Josip Vošnjak. »Pa bi še bilo šlo, ko bi se dr. Razlag bil pripeljal iz Gradca, da bi ga možje videli in spoznali. Pa tudi vzlic vabilu Kočevarjevemu Razlag ni prišel in pri volitvi ostal je v manjšini, izvoljen je bil Resingen.« Prim.: Vošnjak, Spomini, str. 109.

12 Vošnjak je razpoloženje po izgubljenih volitvah opisal takole: »Prav klavrni smo bili, ko smo se opoldne usedli h kosilu, na katero nas je bil povabil dr. Kočevar ... Končno smo se umirili, in nas je najbolj ohrabil Razlag sam, ki je bil miren in celo ponosen, da je vzlic vladnemu pritisku dobil toliko glasov.« Prim.: Vošnjak, Spomini, str. 135.

13 Njegovo ime je bilo na prvem mestu volilnega proglaša, ki so ga Novice objavile 4. januarja 1865.

14 Vošnjak, Spomini, str. 525.

Žalca.¹⁵ Iz njihovih vrst je konec leta 1861 prišla pobuda za ustanovitev celjske Čitalnice, ki jo je vse do leta 1873 uspešno vodil prav Štefan Kočever.¹⁶ Čitalnica je hitro postala središče slovenskega kulturnega in družabnega življenja v mestu ob Savinji. Prirejala je dobro obiskane bésede in gledališke predstave in z njimi redoma gostovala tudi po okoliških trgih, npr. v Laškem in Mozirju. Seveda pa je bila Čitalnica pod Kočeverjevim vodstvom tudi izjemno aktivna pri vseh najpomembnejših vseslovenskih narodnih projektih, kakršna je bila npr. ustanovitev Slovenske matice.

Čeprav se je Kočever pri vodenju Čitalnice dosledno držal besed, ki jih je izrekel ob njeni otvoritvi (16. februarja 1862): »Naša čitavnica je zavod mira in ne prepira«, ter: »Rodoljub še ne sovraži svojih protivnikov, kajti srce, v katerem ljubav prebiva, ne trpi sovraštva«,¹⁷ sta živahno slovensko družabno življenje v mestu in okrepljena slovenska samozavest pospešila proces nacionalne diferenciacije in privedla do prvih »nedolžnih« nacionalnih prask med celjskimi Nemci in Slovenci. Neznani celjski dopisnik mariborskega nemškega lista Correspondent für Untersteiermark je sicer še leta 1863 ugotavljal, da tako v nemškem kot slovenskem »taboru« v Celju prevladujejo zmerni ljudje, ki da si ne želijo nacionalnih razprtij (nekoliko bolj nacionalno določeno naj bi bilo le družabno življenje),¹⁸ toda že dobro leto kasneje je prišlo do prvega večjega konflikta med »nemško« in »slovensko« stranko. Povod zanjo je bil sklep občinskega odbora z dne 27. oktobra 1864, naj mestna občina od državnega ministra Schmerlinga zahteva uvedbo nemščine kot izključnega učnega jezika na celjski glavni šoli.¹⁹ Temu predlogu je v občinskem odboru odločno nasprotoval prav Štefan Kočever, ki je upravičeno opozarjal, da na celjski glavni šoli prevladujejo slovenski otroci iz okoliške občine, da mestni otroci razumejo slovensko in da bi bila vpekljava nemščine kot izključnega učnega jezika do Slovencev krivična.²⁰ Toda na koncu je prevladalo stališče zdravnika dr. Josefa Neckermanna (sina nekdanjega Kočeverjevega prijatelja, zdravnika dr. Rudolfa Neckermanna), češ da učenje slovenščine ni potrebno, saj da se mestni otroci slovenščine dovolj naučijo doma

---

15 Vošnjak, Spomini, str. 109.

16 Prim.: Bruno Hartman, Prvo leto celjske čitalnice, v: Celjski zbornik 1958, str. 62–83; Branko Goropevšek, Narodna čitalnica v Celju 1862–1927, Celje 2003, str. 13–44.

17 Novice, 26. 2. 1862.

18 Correspondent für Untersteiermark je 16. 8. 1863 zapisal: »Ueberhaupt sind die sozialen Verhältnisse bei uns etwas stark nach Nationalität gefärbt und getrübt - die Zeiten jener harmlosen Gemütlichkeit und gemütlichen Harmlosigkeit, wo man sich in Weingärten das 'Lebe, liebe!' nicht blos weinselig, sondern herzlichlich zutrunk, existieren nur noch in sporadischen Reminiszenzen. Die Zeiten ändern sich und die Menschen mit ihnen«.

19 Novice, 2. 11. 1864.

20 Novice, 4. 1. 1865.

- »od kuharic in hlapcev«. ²¹ Na seji občinskega odbora 6. decembra 1864 je nemška večina arogantno zavrnila tehten Kočevarjev predlog, naj se slovenski otroci učijo nemščine na podlagi slovenskih, nemški pa slovensko na podlagi nemških učbenikov. ²² Potrebne podpore ni dobil niti Kočevarjev predlog, »da se imajo vsi učenci [učitelji] naše glavne šole do jim odmerjenega časa izpitu v slovenskem jeziku podvreči, in da se zanaprej le samo taki učenci na celjsko glavno šolo smejo postaviti, ki popolnoma dobro nemški in slovenski jezik znajo«. ²³

Čeprav je odlok državnega ministrstva z dne 28. februarja 1865 slovenščini na celjski glavni šoli dajal nekoliko več pravic, kot je predvideval predlog mestne občine, odslej slovenščina ni bila več obvezen predmet za nemške otroke. ²⁴ Odlok je pomenil korak k popolni izločitvi slovenščine iz celjske glavne šole, kar je nemška večina v celjskem občinskem odboru dokončno uresničila leta 1869, po izdaji državnega osnovnošolskega zakona. Takrat se je začela uresničevati nakana celjskih Nemcev, ki jo je Kočevar že konec leta 1864 v Novicah opisal z ogorčenimi besedami: »Oni hočejo, da bi bile naše šole ne 'Bildungs', ampak 'Etnationalisirung-Anstalten', kakor so bile njega dni, ko so morali otroci, ki so kako domačo besedo spregovorili - 'Schandholze' vlačiti«. ²⁵

Po padcu Schmerlingove in nastopu Belcredijeve vlade, ki je 20. septembra 1865 sistirala februarško ustavo, je bil Kočevar spet v prvih vrstah narodne stranke na Štajerskem. Toda zdi se, da - kljub svojemu prislovičnemu optimizmu - spremembe za krmilom države ni sprejel z nekritičnim navdušenjem, kot sicer nekateri drugi (štajerski) narodnjaki. Delil je mnenje Janka Serneca, ki je na veliki Slomškovi slavnosti v Mariboru 24. septembra 1865 dejal: »Počakajmo, da ne bomo slišali samo besed, ampak da bomo videli tudi dejanja«. ²⁶ Še bolj pa je bil skeptičen do opuščanja programa zedinjene Slovenije in nerealnega upanja nekaterih slovenskih politikov, da lahko Slovenci dosežejo svoje narodno-politične cilje po poti zgodovinskega prava. Zdi se, da se tudi zaradi tega ni udeležil sestanka slovenskih rodoljubov v Mariboru (25. septembra 1865), na katerem so vodilni slovenski politiki iz vseh slovenskih dežel sprejeli t. i.

---

21 Ibidem.

22 Ibidem.

23 Ibidem.

24 Ukaz je med drugim določal: »1. Na celjski glavni šoli se mora, kakor tudi mestna srenja želi, pred vsem drugim nemški jezik kot poglobitveni cilj in konec učiti; 2. se mora za slovenske otroke slovenski jezik od začetka kot učni jezik rabiti, v gornjih razredih pa, posebno z berilom na dalje izobraževati; 3. mora takoj učni jezik za nemške otroke v vseh razredih nemški, za slovenske otroke v prvem in drugem razredu slovenski, v tretjem že bolj - v četrtem pa že brez izjeme nemški biti.« Novice, 12. 4. 1865.

25 Novice, 7. 12. 1864.

26 Vošnjak, Spomini, str. 164.

Hiša na Gosposki ulici v Celju, v kateri je živel Štefan Kočevar / foto Vinko Skale

Mariborski program.²⁷ Nasproti ideji o oblikovanju posebne notranjeavstrijske skupine je Kočevar vztrajal na programu zedinjene Slovenije ter še vedno simpatiziral z idejo »združenja vseh južnoslovanskih plemen v eno celoto«.

V letu 1866 je bil Kočevar v krogu tistih slovenskih politikov na Spodnjem Štajerskem, ki so dali pobudo za zgodnje in načrtne priprave na prihajajoče deželnozborske volitve. Po prvem sestanku, ki ga je Kočevar organiziral že 19. marca 1866 (na Jožefovo) v Celju,²⁸ je 28. novembra 1866 v Celju (na domu prijatelja Frana Kapusa) sklical sestanek vseh najpomembnejših štajerskih »rodoljubov«, na katerem so se dokončno dogovorili o slovenskih kandidaturah v posameznih volilnih okrajih in sprejeli sklep o izdajanju političnega časnika v slovenskem jeziku.²⁹ V volilnem proglasu, ki ga je novi list Slovenski gospodar objavil 16. januarja 1867, je bilo Kočevarjevo ime – kot pri prejšnjih nadomestnih volitvah v celjski kmečki kuriji – upravičeno napisano na prvem mestu.

27 Prim. Franjo Baš, Mariborski program, v: Franjo Baš, Prispevki k zgodovini severovzhodne Slovenije, Maribor 1989, str. 212–218.

28 Dr. Pavel Strmšek, Vošnjakova pisma Janku Serncu, v: ČZN XXI, 1926, str. 128; pismo Josipa Vošnjaka Janku Serncu z dne 8. 3. 1866.

29 Prim.: Janez Cvirn, Kočevarjeva pisma Vošnjaku, v: Celjski zbornik 1985, str. 242–243.

In res. Spoštovani in priljubljeni celjski narodnjak je v resnici veliko prispeval k sijajni volilni zmagi, ki je Slovincem prinesla vseh osem mandatov v kmečki kuriji na Spodnjem Štajerskem. Ali kot je zapisal neznan štajerski dopisnik v Novicah: »Slovenska 'HYDRA', – tako so naša dva poprejšnja zastopnika Hermana in Razlaga psovali – ima zdaj osem glav in Kastor in Poluks ne bosta več sama sedela, v pomoč sta dobila šest drugih vrlih mož ...«³⁰

Zmagoslavje ob volilnem uspehu, ki je po Zarnikovem mnenju učinkovito demantiral trditve nasprotnikov, češ da smo Slovenci zgolj »etnografski pojem«, pa je imelo grenak priokus. Prav v dneh po volitvah je namreč postalo jasno, da se je cesar – po prepričevanju zunanjega ministra Beusta – dokončno odločil za sporazum z ogrsko opozicijo in da bo prišlo do dualistične preobrazbe monarhije, v kateri bodo na Ogrskem vladali Madžari in v Cislajtaciji Nemci. Zdi se, da je pri iskanju odgovora, kako odgovoriti na vsiljeni dualizem, Kočevar sprva delil mnenje tistih politikov, ki so – kot Josip Vošnjak – menili, da je treba zradikalizirati narodno politiko in po vzoru na Čeha abstimirati državni zbor. Toda na sestanku v Celju 12. maja 1867, ki ga je na domu Franca Kapusa spet sklical Kočevar, so spodnještajerski politiki enako kot Kranjci odločili, da se oba štajerska slovenska poslance Lipold in Lenček le udeležita zasedanja državnega zbora.³¹

Oportunistična in premalo liberalna politika slovenskih poslancev na Dunaju je tudi Kočevarja privedla v tabor zagovornikov radikalnejše narodne politike. Na dveh sestankih, ki ju je sklical v Celju (15. decembra 1867 in 6. januarja 1868), so se vodilni štajerski politiki odločili za ustanovitev liberalno usmerjenega političnega časnika in političnega društva, ki naj v bodoče vodi vsa narodna politika na Spodnjem Štajerskem.³² Prvi sklep so štajerski rodoljubi kmalu uresničili. Dne 2. aprila 1868 je v Mariboru zagledala luč sveta prva številka Slovenskega naroda, lista, ki je v slovensko politiko vnesel potrebni narodni

---

30 Novice, 6. 2. 1867.

31 Kočevarjevo pismo Vošnjaku z dne 7. 5. 1867, s katerim ga je pozval na sestanek v Celje, je pisano v cirilici, kar nadvse jasno izpričuje njegov odnos do dualizma. Prim.: Cvirn, Kočevarjeva pisma Vošnjaku, str. 243–244.

32 V pismu Janku Sernecu z dne 28. 12. 1867 je Kočevar sestanek 15. decembra 1867 opisal z besedami: »15. decembra t. l. se je, kakor je Tebi znano, nekaj gospodov pri meni zbralo, da bi se zavoljo izdavanja političnega časnika dogovorili. Odločili smo, najlj omenjen časnik trikrat na teden izhaja, in naj se eno politično društvo ustanovi, katero ima taistega s svojimi doneski podpirati. To društvo šče bo le takrat začelo, kadar bo družbena (postava) obveljala. Vsaki donesek za časnik bo iznašal 250 fr in plačal se bode v petih obrokih ...« Lončar, Iz literarne zapuščine dr. Janka Serneca, str. 124; pismo Štefana Kočevarja Janku Sernecu z dne 28. 12. 1867.

radikalizem.³³ Njegov izraz je bilo impozantno taborsko gibanje, pri organizaciji katerega je Kočevar že od samega začetka aktivno sodeloval. (S Kapusom in Žužo je organiziral drugi slovenski tabor v Žalcu, ki se ga je udeležilo skoraj 15.000 ljudi). Z uresničitvijo drugega sklepa pa so štajerski rodoljubi morali počakati vse do 15. junija 1869, ko so v Mariboru ustanovili Slovensko društvo. Toda društvo, ki naj bi si »... z vsemi postavnimi pripomočki« prizadevalo, »da se politična svoboda avstrijske države pospeši in posebno, da se z najvišjega prestola zagotovljena in v postavadajnih zborih izrečena narodna ravnopravnost v dejansko življenje uvede«,³⁴ je bilo žal mrtvorojeno dete.

Kmalu po uspešnem taboru v Žalcu je Kočevar začel s koordinacijo priprav na nadomestne deželnozborske volitve v mariborski in celjski kmečki kuriji (februar 1869), na katerih je narodna stranka postavila kandidaturi Ferdinanda Dominkuša in Ivana Žuže. Poraz Ferdinanda Dominkuša v mariborski kmečki kuriji je Kočevarja tako prizadel (»Maribor je naša Sadova, sramota za vse Slovence!«),³⁵ da se ni mogel prav veseliti sijajne zmage, ki jo je tudi po njegovi zaslugi v celjskem kmečkem volilnem okraju dosegel Ivan Žuža. Toda tudi v tem žalostnem trenutku Kočevar ni obupal. V pismu Josipu Vošnjaku z dne 3. marca 1869 je zapisal: »Za res naša osoda je žalostna! Človek bi moral obupati, ako vidi, da je ljudstvo poleg nemške kulture šče zmiraj v blodnji, iz katere se ne more do zavednosti dokopati. Ali značajni človek ne obupa! Mi šče večo pogumnost, kakor do zdaj, moramo pokazati! Kakor možje se moramo obnašati, obup naj bode babja lastnost.«³⁶ In je svoj pogum odkrito pokazal že avgusta 1869, ko je uspešno nevtraliziral t. i. »nemški ustavni dan« v Celju, s katerim so želeli Nemci »dokazati«, da slovensko kmečko ljudstvo »ne podpira na taborih izraženih slovenskih političnih zahtev (programa zedinjene Slovenije).³⁷

---

33 Potreben denar za ustanovitev lista so dobili z ustanovitvijo komanditne družbe »Dr. J. Vošnjak in dr.«, ki je razpisala deleže po 250 gld. »Iz Ljubljane nismo dobili ne enega peneza, in na vsem Kranjskem smo oddali samo eden delež, ki ga je vzel Viljem Pfeifer v Krškem.« Med štajerskimi plačniki je bil seveda tudi Štefan Kočevar, ki je vplačal 250 gld za en delež. »Te zneske smo vsi vplačali, dasi smo vedeli, da je to dano l fond perdu /v nepovrat/, in da se nam nikoli nič ne povrne. In res se je vseh teh 6000 gld. porabilo v prvih treh letih v to, da smo pokrivali deficite pri listu.« Vošnjak, Spomini, str. 226.

34 Franjo Baš, K zgodovini narodnega življenja na Spodnjem Štajerskem (Slomšekov spomenik v Mariboru), v: Franjo Baš, Prispevki k zgodovini severovzhodne Slovenije, str. 28.

35 Cvirn, Kočevarjeva pisma Vošnjaku, str. 244.

36 Ibidem.

37 Ko so poleti 1869 spodnještajerski nemški ustavoverci sklicali v Celju veliko zborovanje na prostem, t. i. ustavni dan, je na pobudo urednika Slovenskega naroda Tomšiča stekla slovenska protiakcija (vodil jo je Štefan Kočevar), ki je na moč prestrašila celjske Nemce. Po pozivu narodne stranke, naj se Slovenci množično udeležijo napovedanega zborovanja in Nemcem pokažejo, da trdno stojijo za političnim programom narodne stranke, so morali celjski Nemci svoje »javno zborovanje« prekalificirati v zborovanje zaprtega tipa, ki je potekalo v notranjem

Dragi brate!

4.

Pozivam te, da pozoveš slehke gospode:

Kačič
Knez
Čolnik
Čuček
Korman

Klemenčič
Drelog
Gornjaki
Vošnjak iz rošlina

na 18. Jan. novembra v letje.

Sal bom dva parana spici, kiba
bomo pri kapusu porzili.

Saj vsim naznanje, da bomo
se pri kapusu snidli. Ravno
kajti Jan. bode v italijem
ples, klicoga bode se mon bit,
eden ali drugi vdeležiti hotela.

Ob enem te kullaj porzemu kaj
lagov list, iz kterega prviditi
poves, da ma je serie upadla, in
da ne bode ja kas več govorit,
ako bode sam i Kormanom v glom
ortah. Gotova semia je, da od
stajane tega zboru nikaj dobraga za
nas slovene pričakati ne moremo.

18. 6. 66.

Tvoj brat
Kojan

Kočevarjevo pismo Josipu Vošnjaku, 6. 11. 1866 / Arhiv Republike Slovenije

Kočevar, »svobodomiselec« iz predmarčnega obdobja, nikoli ni tajil svoje liberalne usmeritve. Ves čas je najtesneje sodeloval s tistimi politiki, ki so mu bili blizu po svetovnem nazoru (Janko Sernec, Josip Vošnjak, Davorin Trstenjak). Že pri nadomestnih deželnozborskih volitvah januarja 1865, na katerih je končno zmagal Radoslav Razlag, je bil Kočevar podpisan na prvem mestu volilnega proglaša, ki je od bodočega poslanca med drugim zahteval: »Biti mora svobodomiseln; poznati ga moramo kot moža, ki je od nekdanj in zdaj zavzet za pravi napredek v političnih in narodnih stvareh, ki se bode, kolikor je v njegovi moči, potegoval za vse slobodne naprave, za povzdigo pouka, pa tudi za narodno enakopravnost, za vpeljavo našega jezika v šolah in uradnih.«³⁸ Tudi pred nadomestnimi volitvami februarja 1869 je zagovarjal podobna stališča. Še več. Na zahteve katoliškega tabora, izražene v Zgodnji Danici, naj v celjskem volilnem okraju podprejo kandidaturo dekana Franca Kosarja, je verjetno prav Kočevar (v dopisu iz »Savinjske doline«) v Slovenskem narodu zapisal: »Jaz poznam mišljenje ljudstva od Sotle do virov Savine, od Save do pohorskih vrhuncev /.../ in po vseh teh krajih sem našel enako sojenje, da ljudje nimajo nagnjenja duhovnika voliti za poslanca.«³⁹ Kot večina v vodstvu narodne stranke na Štajerskem je tudi Kočevar menil, da mora biti »naš poslanec« predvsem naroden, energičen in »svobodomiseln« mož.⁴⁰ Toda na drugi strani je vedno znal svojo »svobodomiselnost« podrediti »višji«, narodni ideji. Strinjal se je z usmeritvijo Slovenskega naroda, ki je – v času najhujšega (proti)konkordatnega boja – v verskih zadevah poskušal vzdrževati nevtralno stališče.⁴¹ Zato se je pred junijskimi volitvami leta 1870 brez večjih pomislekov podpisal pod volilni proglas, ki je že vseboval tudi »terjatve v cerkvenem oziru.«⁴² Zgodba se je ponovila na deželnozborskih volitvah leta 1871.

---

dvorišču nekdanjega samostana poleg Marijine cerkve. Prim. Janez Cvirn, Nemški tabori na Slovenskem (1869), v: ZČ 46, 1992/2, str. 175–185.

38 Novice, 4. 1. 1865.

39 Slovenski narod, 2. 2. 1869.

40 Slovenski narod, 20. 2. 1869.

41 Že v svoji prvi številki (2. aprila 1868) je list zapisal: »Slovenski narod ne bo nikdar preziral, kako globoke korenine ima v našem narodu katoliška cerkev.« Dne 31. 12. 1868 pa je list zapisal: »Mi mislimo, da je naša narodnost v veliko večji nevarnosti kakor katoličanstvo. Če je zveličar svojo cerkev na skalo zidal, prete naši narodnosti od nemškega severa in laškega zapado-juga smrtna nevarnosti, ktere nas ne bo rešila nobena božja obljuba, ako se sami ne pripravimo, ako se ne vzbudimo ... Rešimo, kar je v prvič v nevarnosti, delajmo za ljudsko omiko in narodno zavest. Druga vprašanja so med našim vernim ljudstvom v drugi vrsti ... Ne more se nam očitati, da bi bili kdaj v dogmatiko in krščanstvo drezali. Tistim Slovincem pak, ki zahtevajo v listu člankov o verskih postavah in drugih enacijah rečeh, damo še na pomislek, ali bo to raztrganje nas v dva tabora (ktero ni nemogoče) naši narodni reči v današnjem položaju koristilo? Vse za Slovenijo, najprvo! To je naše geslo ... «

42 Volitve so bile 23. junija 1870. »Pred volitvami je centralni volilni odbor v Mariboru izdal obširen oklic«, na katerem je bil podpisanih več sto volivcev. Med 16 »posvetnimi« doktorji (in

Na naraščanje razpora med »mlado- in staroslovenci« je gledal z obžalovanjem. Ko se je pred prvimi direktnimi državnoborskimi volitvami leta 1873 slovenska stranka razcepila na dva sovražna si tabora, se Kočevar javno ni opredelil za nobeno stran. Njegovo ime, ki je bilo v šestdesetih letih na vrhu vseh volilnih proglašev narodne stranke, se pred volitvami ni pojavilo na nobenem volilnem proglasu. Kot drugim pripadnikom generacije, ki je začenjala narodno delo v težkih časih Metternichovega absolutizma, se je zdel »bratski boj« nekaj nepojmljivega. Seveda pa to ne pomeni, da je ob volitvah stal ob strani. Nasprotno. Prav Kočevar je bil tisti, ki je iz ozadja odločilno pripomogel Josipu Vošnjaku, »nadbobnarju mladoslovencev«, do volilne zmage v celjski kmečki kuriji. To je v Spominih poudaril tudi Josip Vošnjak, ki je zapisal: »Na njega sem se vselej smel zanašati in on je tudi v oni dobi, ko sem l. 1873 pri volitvi v državni zbor imel hudo nasprotstvo, neomahljivo stal na moji strani.«⁴³

Tudi v zadnjih desetih letih svojega življenja se je Kočevar vedno držal načela, ki ga je na proslavi ob svoji sedemdesetletnici 10. novembra 1878 na Ponikvi formuliral s preprostimi besedami: »Po svojih močeh nisem mogel mnogo za narod storiti, a zagotavljam vam, posebno vam mlajšim, da to, kar sem storil v svojem življenju za narod, mi je največja tolažba v starosti. Verjemite mi, da se človeku na starost zdi, da vse drugo je malo ali nič. Le to, kar je storil človek za narod in občni blagor, to ostane in ima svojo vrednost.«⁴⁴ Seveda pa je bil zaradi starosti in zaostrenih političnih razmer v času Auersperg-Lassejevega režima nekoliko manj aktiven v politiki. Leta 1873 je odložil celo predsedstvo celjske Čitalnice in nemo opazoval njen razpad. Tudi pri deželnozbornskih volitvah 1878 – na njih so Slovenci po dolgih letih spet ponovili volilni uspeh iz leta 1867 in osvojili vseh osem mandatov v kmečki kuriji – in na državnoborskimi volitvah leta 1879 ga ni bilo v prvih vrstah. Z zadovoljstvom je lahko opazoval, kako njegovo politično delo uspešno nadaljuje njegov zet Josip Sernek, ki se je leta 1877 priselil v Celje in kmalu postal duša maloštevilnega celjskega slovenskega meščanstva. Povedano z besedami Josipa Vošnjaka: »In ko so mu dotekla leta in se mu je življenje nagnilo k zatonu, ni ga plašila bližajoča se ločitev, kajti njegova vest je bila mirna in veselil se je probujenja svojega naroda, za katerega srečo mu je srce gorelo do poslednjega trenutka.«⁴⁵

Pogreb »velezaslužnega prvaka in očeta Slovencev« 25. februarja 1883 je bil velikanska narodna manifestacija, ki se je je udeležilo več kot 5000 ljudi.

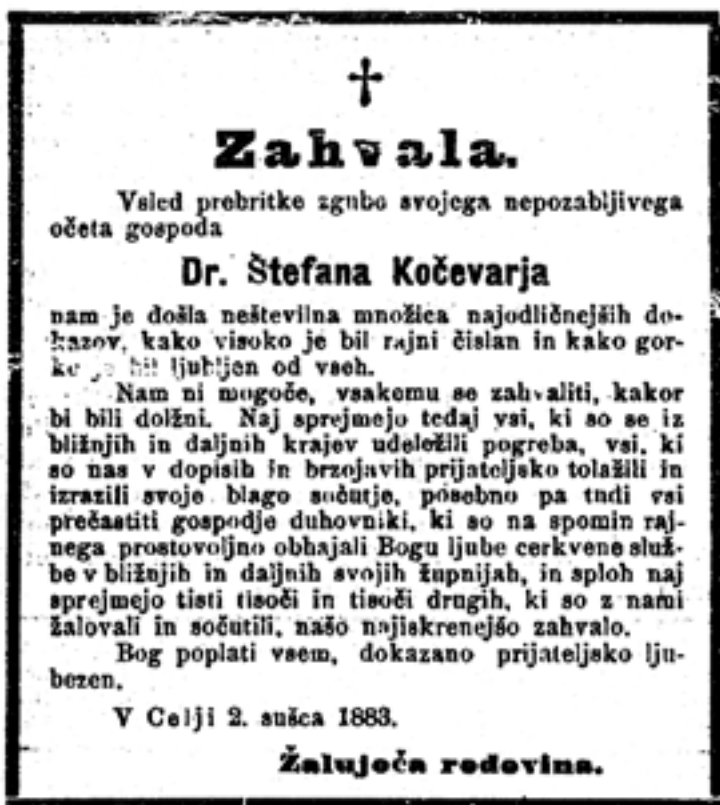
---

4 doktorji teologije) se je na vrhu spet svetilo ime dr. Štefana Kočevarja. Izvoljena sta bila Josip Vošnjak in Ferdinand Dominkuš. Prim.: Vošnjak, Spomini, str. 329–330.

43 Vošnjak, Spomini, str. 109.

44 Vošnjak, Spomini, str. 110.

45 Vošnjak, Spomini, str. 525.

Zahvala ob smrti dr. Štefana Kočevarja, 2. 3. 1883 / Osrednja knjižnica Celje

»Izmej vseh, ki so se udeleževali sprevoda, bi bilo težko najti jedno dušo, koji ni bil rajnki dr. Kočevar tešitelj, zanesljiv svetovalec. Zatoraj so se ljudem kakeršne koli narodnosti utrinjale solze in nijedna teh solz ni bila hinavska – to so bile solze prave, globoko segajoče žalosti in tuge.«⁴⁶

⁴⁶ Slovenski narod, 1. 3. 1883; Bojan Cvelfar, Andrej Studen, Posameznosti iz vsakdanjega življe-
nja v Celju pred prvo svetovno vojno, v: Odsevi preteklosti 2. Iz zgodovine Celja 1848–1918,
Celje 1998, str. 337.

